

HARBIY XIZMATCHILAR ONGIDA AHLOQIY TARBIYANING SHAKLLANISH MEZONLARI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QUROLLI KUCHLARIDA AHLOQIY TARBIYA HARBIY AHLOQNING ASOSIY TUSHUNCHALARI

Xakimov Ziyod Zaidovich

IIV Akademiyasi Saf qismi kurs boshlig'i

Annotatsiya: *Ushbu maqolada harbiy xizmatchilarning axloqiy qoidalariga rioya qilishi, harbiy xizmatchining Vatanga muxabbati va harbiy qasamyodga sodiqligi haqida so'z boradi. Shaxsning odob-axloqi, tarbiyasi va fazilatlari uning axloqiy madaniyatini ko'rsatadi. Harbiy axloq harbiy jamoalardagi ma'naviy-ruxiy o'zgarishlarda, ijtimoiy munosabatlar jarayonida, o'zaro nizomiy munosabatlarda shakllanib borishining asosiy shartlari keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *vatanparvarlik, mardlik, axloqiy tarbiya, buyruq, harbiy burch, jangovar o'rtoqlik, axloqiy ong, axloqiy amaliyot, axloqiy munosabatlar.*

KIRISH

Qism va bo'linmalarda asosiy qoidalar va tartibni tashkil qilish Umumharbiy nizomlar bilan qat'iy belgilanadi. Qurolli Kuchlar Ichki xizmat nizomi harbiy xizmatchiga o'z davlati Konstitusiyasiga va qonunlariga katiy rioya qilish, Umumharbiy nizomlar talablarini bajarish vazifasini yuklaydi. Umumharbiy nizomlar, shuningdek harbiy burchni bajarishda rostgo'y, intizomli, mard va jasur bo'lish, oqilona tashabbuskorlikni namoyon etish, komandir (boshliq)larga so'zsiz buysunish va ularni jangda himoya qilish, harbiy qism Jangovar Bayrog'ini avaylab-asrashni talab qiladi.

Qurolli Kuchlar Umumharbiy nizomlarida bayon etilgan ushbu va boshqa vazifalar, talablar shaxsiy tarkib faoliyatining huquqiy asosini yaratadi, harbiy xizmatchilar harakati, shuningdek, komandir qarorlarining huquqiy me'yorlarini ta'minlab beradi.

Komandirning qarori va buyruqlarida jangchilarning kundalik amaliy faoliyatidan ko'zlangan maqsad, ularga erishish yo'llari va usullari, ichki tartib, kun tartibi, moddiy va texnik ta'minot, qo'shin xizmatini tashkil etish va o'tash tartibi, shaxsiy tarkib hayoti hamda faoliyati bilan bog'liq boshqa masalalar belgilanadi.

Buyruq - bu buysunuvchi uchun qonun. U so'zsiz, aniq va belgilangan muddatda bajarilishi kerak, deb ta'kidlanadi Intizom nizomida. Buyruqning bajarilmasligi, tinchlik vaqtida ham, urush vaqtida ham eng og'ir harbiy jinoyat sifatida baholanadi.

Mamlakatimiz Prezidenti SH.M.Mirziyoev rahbar siyosiy etukligi, yuksak axloqiyligi, munosibliigi, tashabbuskor, ijodkor va yangilikka intiluvchanligi bilan ajralib turishi kerak, deb bir necha bor bejiz ta'kidlamagan. Bularning barchasi Qurolli Kuchlarimiz ofisterlariga ham bevosita taalluqlidir. Hayot, harbiy xizmat, mintaqadagi harbiy-siyosiy vaziyatning xarakteri harbiy kadrlarimizdan g'oyaviy toblanganlik va

siyosiy etuklik, milliy istiqloq g'oyasiga sadoqat, yuksak kasbiy mahorat, intizomlilik va ijrochilik, jangovar texnika va qurol-aslahani mukammal bilish, murakkab sharoitlarda qism va bo'linmalarni boshqara olish, irodalilik va tashkilotchilik qobiliyati, shaxsiy tarkib bilan ishlay olish, respublika rahbariyati, Mudofaa vazirligi qo'ygan har qanday vazifani bajarishga shaylik, xalqi, Vatani va Prezidentiga, Harbiy qasamyodi, harbiy burchiga sadoqatni talab etadi.

Jamiyat rivojlanishi tarixida ijtimoiy mehnat taqsimotining paydo bo'lishi, mehnatning bir turi bilan band bo'lgan kishilar guruhlarining kasb-hunar jihatidan ajralib chiqish va tashkil etish usullariga qarab, ularda muayyan turdagi harakatlar va ruhiy ko'nikmalar vujudga keladi. Axloqni bir kasb-hunarning ijtimoiy hayotda tutgan o'rni va vazifalariga qarab bir necha turga ajratish mumkin: o'qituvchilik ixtisosiga qarab — pedagog axloqi; tibbiyot ixtisosiga qarab — shifokor axloqi; huquqni muhofaza qilish ixtisosiga qarab — yurist axloqi; Qurolli Kuchlar ixtisosiga qarab — harbiy axloq va boshqalar.

Harbiy xizmatchilar axloqi — vatanparvarlik mardliq eng zamonaviy jang qurollari va vositalarini bilish, har qanday sharoitda qo'llay olish, jangovar o'rtoqlik qoidalariga sodiq bo'lib, jang maydonlarini tashlab ketmaslik Harbiy qasamyodga sodiq qolib, harbiy burchni hayotining so'nggi daqiqalariga qadar bajarish kabi xususiyati bilan ajralib turadi.

Harbiy xizmatchilarning axloqiy qoidalari Harbiy qasamyod va Umumharbiy nizomlarda o'z ifodasini topgan. Harbiy xizmatchilar axloqining jamiyat rivojida tutgan o'rni mazkur mamlakat aholisining tinch-totuv yashashlari uchun har tomonlama sharoit yaratib berish, ya'ni ularni tashqi xavf-xatar - dushman tajovuzidan himoya qilish bilan belgilanadi.

Harbiy xizmatchilar axloqi murakkab tuzilishga ega bo'lib, axloqiy ong, axloqiy amaliyot va axloqiy munosabatlardan tashkil topgan uch qismdan iborat.

Harbiy xizmatchilarning axloqiy ongi - xizmat jamoalarining manfaatlariga mos keluvchi axloqiy tushuncha, g'oya, qarash, ishonch, tuyg'u kabi hissiyotlar tizimidan iborat bo'lib, bu ularning jamiyatdagi, kundalik turmushdagi, xizmat faoliyatidagi xatti-harakatlari, his-tuyg'ulari va odatlarida, siyosiy, huquqiy, axloqiy, estetik qarashlari, kechinmalari shaklida namoyon bo'ladi. Ya'ni, ular Vatanga bo'lgan muhabbat, vatanparvarlik, burchga sadoqat, jamiyat oldida mas'ullik, milliy iftixor, vijdon, ornomus, qadr-qimmat, g'yyp, ezigulikka intilish, g'amxo'rlik, samimiyat hissiyotlaridir.

Axloqiy amaliyot — kundalik faoliyatda aniq bir maqsaddan ko'zlangan tegishli vositalar, insoniylikka mos keluvchi ishonch, o'zaro hurmat, xushmuomalalik, samimiyat, kun tartibiga qat'iy rioya qilish, komandir va boshliqlar buyruqlarini o'z vaqtida bajarish va boshqalarni o'z ichiga qamrab oladi.

Axloqiy munosabatlar — harbiy jamoalar va harbiy xizmatchilar o'rtasida amal qilinadigan qonunlar, nizomlar va buyruqlarda o'z ifodasini topgan axloqiy me'yorlar bilan chegaralangan aloqalar va ta'sirlarda namoyon bo'ladi. Axloqiy munosabatlar boshliqlar va buysunuvchilar, kattalar va kichiklar, xizmat lavozimlari va unvonlari

teng bo'lgan harbiy xizmatchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va muloqotlardan tashkil topadi.

Axloqiy kodekslar, qoidalar va me'yorlarning kelib chiqish tarixiga nazar tashlasak, kasbiy axloqlar tizimi borligining guvohi bulamiz. Kasbiy axloqiy me'yorlar zaminida kasbning ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqishiga qarab, uning sharoitlari, nizom va qoidalari hamda jamiyatning moddiy va ma'naviy hayoti mujassamlangan.

Kasbiy axloq umuminsoniy me'yorlar bilan chambarchas bog'liqdir. Unda umuminsoniy axloq me'yorlari va qoidalariga tayangan holda insonlarning turli ijtimoiy sohalardagi faoliyati namoyon bo'la-di. Shuning uchun ham kasbiy axloq umuminsoniy me'yorlarga qo'shimcha talablar qo'yadi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida Harbiy xizmat axloqi xalqimizning o'n ming yilliklar davomida to'plagan urf-odatlarini, an'analarini, axloqiy me'yorlariga tayangan holda harbiy xizmatni tashkil qilish va o'tash jarayonlarida harbiy xizmatchilarning axloqiy tarbiyasi shakllanadi.

Harbiy xizmatchining Vatanga muhabbati, ma'naviy mas'uliyati, or-nomusi, g'ururi va boshqa jihatlari kasbiy faoliyatning shart-sharoitlari, tashkil qilinishi, huquqiy asoslari va yo'l-yo'rig'ini belgilab beradi hamda kundalik faoliyati jarayonida aniq va yaqqol ko'zga tashlanadi. Kasbiy axloqning ijtimoiy vazifasi - harbiy burch va majburiyatlarni bajarishning ma'naviy-axloqiy sharoitini yaratishdir.

Harbiy xizmatni tashkil qilishning huquqiy-me'yoriy hujjatlari va yo'riqnomalarida boshqa umuminsoniy axloqiy talablardan farqli o'laroq mutaxassis uchun maxsus aniq talablar qo'yiladi. Shu bilan birga, axloqiy me'yorlar bir tizimga keltirilib, qonun, nizom, buyruq va ko'rsatmalarda qat'iy belgilab qo'yiladi.

Harbiy xizmatning vazifalari, umuminsoniy axloqiy me'yorlarning talablari harbiy xizmatchilar faoliyatining o'ziga xos ko'rinishi bo'lib, kasbiy ehtiyojlarni to'ldiradi hamda an'ana, marosim va ko'nikmalar, harbiy xizmatga bog'liq ichki va tashqi fazilatlar, kishining o'ziga xos xususiyatlarida namoyon bo'ladi. Vatandarlik, mardlik, jasurlik, botirlik, qat'iyatlilik, insonparvarlik harbiylarga xos xususiyatlardir. Undan tashqari, qonunlar, buyruqlar, Harbiy qasamyod va Umumharbiy nizomlar talablari harbiy xizmatchilar axloqiy tarbiyasi shakllanishida katta ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, kundalik xizmat faoliyatini tashkil etish, xizmatni o'tash, jangovar va dala mashg'ulotlari, jangovar navbatchilik kabi harbiy xizmatga xos bo'lgan jarayonlar ham asosiy o'rin egallaydi.

Shaxsning odob-axloqi, tarbiyasi va fazilatlarini uning axloqiy madaniyatini ko'rsatadi. Harbiy axloq harbiy jamoalardagi ma'naviy-ruhiy o'zgarishlarda, ijtimoiy munosabatlar jarayonida, o'zaro nizomiy munosabatlarda shakllanib boradi.

Qurolli Kuchlarimiz harbiy xizmatchilari o'z axloqini o'zbek xalqining ma'naviy merosi va qadriyatlarini, do'stlik, o'rtoqlik, insonparvarlik, axloqiy teranlik, mardlik, samimiylik, insoflilik, diyonatlilik, rostguylik, xalollik, or-nomus, poklik, vazminlik, otavona va kattalarni hurmat qilish, mehnatsevarlik, o'tmishga hurmat, iymonlilik va boshqa axloqiy fazilatlarini bilan boyitib borishadi.

Harbiy xizmat boshqa kasblardan o'zining vazifalaridan kelib chiqqan jihatlari bilan ajralib turadi. Ya'ni, qonun-qoidalar, qat'iy xizmat tar-tibi, buyruq berish va bajarish, vatanparvar bo'lish kabi omillarga tayanadi. Harbiy xizmat, bu - Va-tan himoyachisining kasbidir. Vatanning mustaqilligi, suvereniteti, hududiy yaxlitligi, xavfsizligi, xalqimizning tinch-osuda hayotini himoya qilishdir.

Shunday ekan, ularning sharaflari va muqaddas burchlari harbiy xizmatchilar oldiga alohida axloqiy talablar qo'yadi. Vatanparvarlik, insonparvarlik, xalqparvarlik, millatparvarlik kabi Vatan himoyachisiga xos bo'lgan axloqiy me'yorlarni shakllantirishni taqozo etadi va harbiy xizmatchilarning xizmati jarayonida takomillashib boradi. Shu bilan birga, qahramonlik, mardlik, jasurlik, botirlik, o'zaro ko'makdoshlik kabi xususiyatlar ham harbiy xizmatchilarga xosdir.

Mamlakatimiz Prezidenti - Qurolli Kuchlari-miz Oliy Bosh Qo'mondoni SH.M. Mirziyoev aytganidek, biz bugun armiyamizni haqiqatan ham mutlaqo yangicha, zamonaviy negizda, avvalambor, yuksak ma'naviy asosda tashkil qilmokdamiz. Ma'naviyat, ma'rifat, odob-axloq, tartib-intizom, va-tanparvarlik, askariy do'stbirodarlik xususidadir. Aynan ma'naviy sog'lomlik, axloqiy tozalik yangilanishga va taraqqiyotga keng yo'l ochib beradi. Bunday jamiyatda Qurolli Kuchlar xalqning jon-tani, mamlakat mustaqilligi, uning hududiy yax-litligi, tinch hayoti va yaratuvchilik mehnatining kafolati, yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashnint katta maktabi bo'lib qolaveradi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya qator jihatlarga ega bo'lib, ko'proq shaxsning emostional-ruhiy hislatlariga aloqador sifatlarini shakllantirish va rivojlantirishga ta'sir ko'rsatadi. Shu bois jangchi Vatan himoyachisi uchun zarur bo'lgan quyidagi sifatlarni o'zida mujassamlashtiradi:

-jangchilarga xos hissiyot, tasavvur, xarakter jihatlari shakllantirish va rivojlantirish imkonini beruvchi tarix, madaniyat, san'at, etika hamda estetika sohasidagi belgilangan bilimlarni;

-ushbu bilimlar doirasida ma'naviy-axloqiy sifatlar, ehtiyojlar, shaxsiy xulq-atvorlarni shakllantirish va takomillashtirishni.

Xalq tarixi - millat ma'naviy kuchi va axloqiy sog'lomligining yorqin manbaidir. Uni chuqur o'rganish ma'naviy me'yor hisoblanmish mardlik, intizomlilik, halollikdir. Shu bilan birga, sotqinlik qilmaslik kabi sifatlarni shakllantirishning negizidir.

Bizga mamlakatimizning muqaddas ramzlari bo'lmish Davlat gerbi, Davlat bayrog'i, Davlat madhiyasi juda qadrlidir. Ular ma'naviyatimizning muhim ramzlari hisoblanib, cheksiz hurmat va faxr-iftixor tuyg'usini tarbiyalaydi.

Bizning boyligimiz, mustaqilligimiz hamda ajoyib kelajakka ishonchimizning bosh manbai ona erimizdir. Buyuk ajdodlarimiz hoki yotgan ushbu muqaddas zaminga muhabbat ma'naviyatning bitmas-tuganmas bulog'i bo'lib xizmat qiladi. Ona erimizni qo'riqlash - muqaddas va sharaflari majburiyatdir.

Bugungi O'zbekiston jangchisi To'maris, Shiroq, Spitamen, Muqanna, Temur Malik, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur singari buyuk ajdodlarimizning qahramonliklarini e'zozlaydi va sharaf bilan munosib davom ettiradi.

O'zbekiston jangchisining burchi — ajdodlar an'alarini e'zozlash, munosib davom ettirish va boyitish, mustaqil Vatanimiz xavfsizligi uchun shaxsan javobgarlik hissini sezish, Vatan himoyachisi degan yuksak nomni sharaf bilan oqlash, Harbiy qasamyod va Umumharbiy nizomlar talablariga qat'iy rioya qilishdir.

Ma'naviy-axloqiy tarbiyasi mukammal askar hayotini xatarga qo'yib bo'lsa-da, safdoshidan yordamini ayamaydi, uning uchun xuddi o'z tug'ishgan aka-ukasidek qayg'uradi.

O'zbekiston jangchisi uchun milliy qadriyatlarimiz va ajdodlarimizning jangovar an'alariga sodiq bo'lish, shu bilan birga, eng zamonaviy talablar va andozalarga mos keladigan armiyamiz jan'govar shayligini oshirishga hissa qo'shish ulkan ahamiyatga ega.

Mamlakatimiz mudofaa qobiliyatini yuksaltirish, har qanday vaziyatda ham murakkab sinovdan sharaf bilan chiqish harbiylardan nafaqat jismoniy tayyorgarlikni, balki yuksak aql-idrok, intellektual salohiyat, alohida ruhiy-ma'naviy xususiyat va fazilatlarga ega bo'lishni, eng zamonaviy qurol-yarog'lar sir-asrorlarini puxta egallashni taqozo etadi. Bu, o'z navbatida, Qurolli Kuchlarimiz shaxsiy tarkibining ma'naviy-axloqiy tarbiyasi, mustahkam irodasi, fidoyiligi, ona yurtga mehr-muhabbati va sadoqatiga so'zsiz bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida jangovar tayyorgarlikni va shaylikni oshirishda hamda harbiy iitizomni mustahkamlashda axloqiy tarbiyaning alohida o'rni bor. Prezidentimiz Islom Karimov aytganidek, «Harbiy islohotlar har'biy xizmatchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashni, professional tayyorgarligini va qayta tayyorlashni tashkil etishning butun tizimini qaytadan ko'rib chiqishni ko'zda tutadi. Bu - jangchilarimizda Vatanga muhabbat va sadoqatni, yuksak ma'naviy fazilatlar va mustaxham irodani tarbiyalashga, professionalizmni, a'lo jangovar tayyorgarlikni ta'minlashga qaratilishi lozim».

Ma'naviy-axloqiy tarbiyaning asosiy maqsadi - harbiy xizmatchilar ongida vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish va singdirish, buyuk ajdodlarimizning boy madaniy-tarixiy meroslari bilan faxrlanish, an'analarga sodiqlik, milliyligimizni anglash, ular qalbida ona-Vatanga muhabbat, sadoqat ruhini qaror toptirish va doimo o'z burchlarini munosib o'tash uchun tayyorlashga qaratilgan.

Harbiy axloqning quyidagi asosiy tushunchalarini ko'rsatish mumkin:

- 1.Harbiy burch;
- 2.Harbiylarning axloqiy mas'uliyati;
- 3.Harbiy qahramonlik;
- 4.Harbiy intizom;
- 5.Talabchanlik va ijrochilik;
- 6.Mardlik;

7. Jonkuyarlik;

8. Jangovar o'rtoqlik va boshqalar.

Harbiy burch - bu O'zbekiston Respublikasi har bir fuqarosining sharafligi burchidir. Konstitutsiyamizning 52-moddasida «O'zbekiston Respublikasini himoya qilish - O'zbekiston Respublikasi har bir fuqarosining burchidir. Fuqarolar qonunda belgilangan tartibda harbiy yoki muqobil xizmatni o'tashga majburdirlar» degan so'zlar mustahkamlangandir.

Bundan kelib chiqadiki, Vatanni, uning mustaqilligi va hududiy yaxlitligini, fuqarolarning tinch-osoyshta hayoti va xavfsizligini himoya qilish O'zbekiston Respublikasi har bir fuqarosining konstitutsiyaviy burchi va muqaddas vazifasidir. Biz Qurolli Kuchlarda xizmat qilishni sharafligi burch deb ataymiz. Chunki, ona-yurtni himoya qilish qadim-qadimdan sharafligi ish, deb hisoblab kelingan.

Bu bilan xalq va davlat tomonidan Vatan himoyasi bo'yicha fuqarolarga yuklangan va yuklanayotgan alohida mas'uliyat ta'kidlangan. Konstitutsiyamizning 125-moddasida «O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari O'zbekiston Respublikasining davlat suvereniteti va hududiy yaxlitligini, aholining tinch hayoti va xavfsizligini himoya qilish uchun tuziladi», deb yozib qo'yilgan. Vatan himoyachisi oldiga O'zbekiston Konstitutsiyasi qo'yayotgan bu sharafligi va mas'uliyatli vazifalarni bajarish, har bir harbiy xizmatchining sharafligi burchi hisoblanadi.

Harbiy qahramonlik - bu mardlikning yuksak ko'rinishi bo'lib, jangchining Vatan dushmanlari bilan qurolli kurashda yuksak jangovar faollik va ma'naviy mas'uliyati tarzida namoyon bo'ladi.

Biz uzoq vaqt davomida Vatanimizda o'zligimizga begona bo'lib yashadik. Bugungi hurriyatimizga erishgunimizga qadar ming-minglab ziyoli, xalqni etaklovchi bobolarimiz shahid ketishdi.

Mana shu ulkan baxtimizni ko'ra olmayotgan, erkimiz, tinchligimizga rahna solmoqchi bo'layotgan manfur dushmanlar ham bu haqiqatni anglab etishgan bo'lsa ajabmas. Chunki, sarhadlarimizga qora niyat bilan qadam bosgan ekstremistik guruhlarining tuprog'imizda it o'limini topganligi hech kimga sir emas. Buni Bo'stonliq va Yangiobodagi, Sariosiyo va Uzun tumanlaridagi janglar tafsilotidan ham bilsak bo'ladi. Bu janglarda yigitlarimiz qaxramonliklar ko'rsatib, dushmanni tor-mor qilishdi.

Mardlik - bu insonning chidamlilik, uddaburonlik, qatiyatlilik qobiliyatini xarakterlaydigan ma'naviy-jangovar sifatidir.

Jangovar o'rtoqlik - bu jangovar jamoaning jipsligi va jangovarlik qobiliyatiga ta'sir etuvchi ma'naviy-huquqiy norma hisoblanadi. Uning asosiy xarakterli jihatlari o'zaro elkadoshlik, o'qishda va xizmatda o'zaro ko'makdoshlik kabilarda namoyon bo'ladi.

Askariy o'rtoqlik o'zbekistonlik jangchilar uchun ularning xizmat va o'zaro munosabatlaridagi o'zgarish qonun bo'lib, Qurolli Kuchlardagi eng ajoyib udumlardan biri hisoblanadi. Vatan himoyasi uchun bo'lgan barcha urush va to'qnashuvlarda ular

mislsiz mardlik va jasorat, fidokorlik va matonat, askariy jipslik va jangda ko'makdoshlik namunalarini ko'rsatganlar.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Ichki xizmat nizomida «Harbiy xizmatchi askariy birodarlikni e'zozlashga, o'z hayotini ayamasdan o'rtoqlarini xavf-xatardan qutqarishga, ularga so'z va ish bilan yordam berishga, har birining or-nomusi va qadr-qimmatini hurmat qilishga, o'ziga va boshqa harbiy xizmatchilarga nisbatan ko'pollik va tahqirlashlarga yo'l qo'ymaslikka, ularni noloyiq qilmishlardan tiyib qolishga majburdir», deb yozilgan.

Jangchilar xizmat faoliyatlarida askariy o'rtoqlikning muhimligini idrok etishlari uchun eng avvalo umumiy tarzda bo'lsa ham, ularni askariy o'rtoqlikning tarixiy ildizlaridan voqif qilish zarur.

Vatan mustaqilligi va milliy manfaatlari uchun olib borilgan jang maydonlarida shakllangan as-kariy o'rtoqlik - asrlar qa'ridan bizgacha etib kelgan jangovar an'analardan biridir. U bizgacha xalqimiz qahramonona o'tmishining o'chmas yulduzi sifatida etib keldi.

Buyuk sarkarda Amir Temur janglarda jangchilarning do'stligi, ularning o'zaro yordam va ko'makdoshligini yuksak qadrlagan. «O'zing o'lsangda, o'rtog'ingni qutqar!» shiorini oldinga surgan. Bu shior o'sha davrda ham, keyinchalik ham Vatan himoyachilarining shiori bo'lib qoldi.

Askariy o'rtoqlik jangovar an'ana, axloqiy tamoyil hamda jangchilar hayot tarzi va xizmatining o'ziga xos hislati sifatida insoniyat tarixidagi eng dahshatli ikkinchi jahon urushida sinovdan o'tdi.

O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining jangchilari askariy o'rtoqlik an'anasini mustahkamlashmoqda va asrab-avaylashmoqda. Do'stiga, safdoshlariga yordamga kelish, o'z hayotini ayamasdan ular-ni har qanday xavf-xatardan olib chiqish an'anasi vaqt o'tishi bilan nafaqat o'z aksini saqlamoqda, balki yangi qirralar bilan boyib bormoqda.

Taktik o'quv mashg'ulotlari va o'quv sinflarida, poligonlar va tankodromlarda, zangori osmonda — askariy o'rtoqlik yuksak jangovar mahorat, mustahkam intizom va tashkilotchilikka erishishni taqozo etayotir. Bu borada bo'linmaning hayoti va jangovar o'quvidan ko'plab misollar keltirish mumkin. Har bir harbiy jamoa - qism va bo'linmadan tortib O'zbekiston Qurolli Kuchlarini butunlay ahil jangovar oila darajasida saqlash - muhim vatan-parvarlik vazifasidir.

Harbiy intizom - bu qonunlar va harbiy ni-zomlar bilan o'rnatilgan tartib va qoidalarga bar-cha harbiy xizmatchilar tomonidan qat'iy va aniq rioya qilinishidir.

Harbiy intizom zamirida davlatimiz qonunlari, Qurolli Kuchlarimiz nizomlarida mustahkamlangan xalq irodasi ifodalanadi.

Xalqimizning halol mehnati, jipsligi, uyushqoqligi va intizomi nafaqat islohotlarning belgilangan yo'nalishlarini muvaffaqiyatli amalga oshirish, shuningdek, xalq farovonligi, uning umu-miy va huquqiy madaniyatini yuksaltirish imkonini ham yaratadi.

Vatan himoyasi sharafli va muqaddas burch. Bu soʻzlar zamirida juda katta maʼno va mazmun bor. Vatan, bu — ajdodlarimiz yashagan, biz yashayotgan muqaddas zamindir. Shuning uchun, uni koʻz qorachigʻimizdek asrab-avaylashimiz ham qarz, ham farzdir.

Tarixdan maʼlumki, yurtimiz boshiga ogʻir sinovli kunlar tushganda uning ozodligi, tinchligi va osoyishtaligini himoya qilishga qodir mard farzandlari koʻksini qalqon qilib yovga qarshi chiqdilar. Vatan ozodligi yoʻlida jon fido qilgan ajdodlarimizning qahramonliklari bugungi kunda barchamizni ona yurtimizni qadrlashga, tinch va osoyishta hayotimizni munosib himoya qilishga daʼvat etib turibdi.

Shu oʻrinda Prezidentimiz SH.M. Mirziyoevning «Milliy armiyamiz - mustaqilligimizning, tinch va osoyishta hayotimizning mustahkam kafolatidir» nomli risolasidagi quyidagi fikrlarini keltirib oʻtish joizdir: «Xalqimizning eng ishonchli tayanchi va suyanchi, faxri va iftixori boʻlish milliy armiyamizni barpo etish davlatimiz va jamiyatimiz, Vatanimizning taqdiriga befarq qaramaydigan har qaysi insonning muqaddas burchiga aylanishi zarur».

Bugungi kunda ulgʻayib kelayotgan yosh avlod Oʻzbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida xizmat qilishni oʻzlarining muqaddas va sharafli burchi deb bilishlariga erishish, ularning ongiga vatanparvarlik, oʻz burchiga sodiqlik, Vatani, xalqi va Prezidentiga sadoqat kabi tuygʻularni singdirish asosiy vazifalardandir. Armiyamiz safida xizmat qilishga har bir yosh ongli ravishda, yuksak masʼuliyatni his etgan holda kelishiga erishmogʻimiz kerak.

Milliy armiyamiz saflarida xizmat qilayotgan harbiylar harbiy xizmatni shunchaki majburiyat emas, balki Vatan va xalq oldidagi, buyuk ajdodlarimiz va oila aʼzolari oldidagi, muqaddas burch, deb bilishlari, bunday sharafli va mashaqqatli vazifani bajarayotganlaridan gʻururlanishlari, Vatan himoyachisi degan nomga dogʻ tushirmasliklari lozim.

Armiyamiz saflaridagi harbiy xizmatchilar nafaqat yuksak jismoniy tayyorgarlikka ega boʻlishlari, shu bilan birga yuksak aql-zakovat, mustahkam iroda va ruhiy jihatdan yaxshi tayyorgarliklari bilan ham ajralib turishlari kerak.

Buning uchun harbiy xizmatchilar oʻzlarining maʼnaviyati, tafakkuri va ongiga milliy istiqlol gʻoyasini chuqur singdirib, har qanday maʼnaviy qashshoqlikka yoʻl qoʻymasliklari lozim.

«Vatanga xizmat - oliy sharaf» degan soʻzlar har bir harbiy xizmatchining shioriga aylanishi, har bir harbiy xizmatchi mana shunga qatʼiy amal qilmogʻi shart.

Oʻzbekiston Respublikasi Konstitustiyasida «Oʻzbekiston Respublikasini himoya qilish - Oʻzbekiston Respublikasi har bir fuqarosining burchidir» deyilgan. Vatan himoyasi - muqaddas burch. Bugungi kunda Qurolli Kuchlarimiz saflarida xalqimizning minglab farzandlari oʻz burchlarini sharaf bilan ado etmoqdalar.

Burch - insonga obʼektiv, yaʼni mehnat qilish, xizmatni oʻtash, ijtimoiy hayot qoidalariga rioya qilish, davlat mulkini saqlash, atrof-muhitga ehtiyotkorona

munosabatda bo'lish, Konstitutiya va qonunlarga bo'ysunish, boshqa insonlarning huquqi, erkinligi, sha'ni va g'ururini hurmat qilish sin-gari jihatlarni o'zida mujassamlashtirgan tushunchadir.

Harbiy burch - ofister, serjant va askarlar uchun muhim ma'naviy mezon bo'lib, ularning barcha xatti-harakatlari, vatanga sadoqati, o'z majburiyatlarini vijdonan bajarishlari, jangovar mahoratlarini muntazam takomillashtirishlari, Umumharbiy nizomlar va Harbiy qasamyod talablarini so'zsiz bajarishlaridir.

Bularning barchasi harbiy xizmatchilarga ulkan mas'uliyat yuklaydi. Bu - Vatan himoyasi, uning suvereniteti va hududiy yaxlitligini, xalqning tinch va osoyishta hayoti va xavfsizligini ta'minlash mas'uliyatidir.

Umumharbiy nizomlar talablarini bilish va ularga qat'iy rioya qilish - har bir harbiy xizmatchining burchi va majburiyatidir. Jangchining o'qishi, xizmati, madaniy-maishiy hayoti, qo'yingki, Qurolli Kuchlar shaxsiy tarkibi hayoti va faoliyatining qay bir qirrasini olmaylik, ular-ning barchasi nizomlarda o'z ifodasini topgan va belgilab qo'yilgan. Aynan shuning uchun ham har bir harbiy xizmatchi Umumharbiy nizomlar talablari-ni yaxshi bilishi va ularga qat'iy rioya qilishi shart.

Barcha nizomlar Konstitutiya asosida qabul qilingan bo'lib, Ichki xizmat nizomi, Intizom nizomi, Garnizon va qorovul xizmati nizomi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 1996 yil 9 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan. Ular har-biy xizmatning barcha qirralari va huquqiy asoslarini ochib beruvchi hujjat sifatida harbiy xizmat to'g'risidagi qonunlar majmuasi hisoblanadi. Qurolli Kuchlar Saf nizomi ham harbiy xizmat qonuni hisoblanib, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirining 1996 yil 14 oktyabrdagi buyrug'iga muvofiq amalga kiritilgan.

Nizomlar harbiy xizmatchilarning kundalik hayoti va faoliyatini, madaniy-maishiy turmushini, turli o'quv sharoitlar va jangovar vaziyatlarda xizmatni o'tash tartib-qoidalarini belgilab bergan rasmiy me'yoriy-huquqiy hujjatlardir. Ularda mam-lakatimiz rahbariyatining harbiy qurilish, Qurolli Kuchlarni isloh qilish, jangovar shaylikni oshirish masalalari va harbiy intizomni mustahkamlash yo'llari o'z ifodasini topgan.

Umumharbiy nizomlar mamlakatimiz Preziden-ti - Qurolli Kuchlarimiz Oliy Bosh Qo'mondoni bevosita rahbarligida ishlab chiqilgan va qonunchilik hujjatlari kuchiga egadir. Umumharbiy nizomlar harbiy xizmatchilarga o'z majburiyatlarini aniq bajarishlarida, turli va-ziyalarda oldiga qo'yilgan jangovar vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishiga yaqindan yordam be-radi.

O'zbekiston Respublikasi Ichki xizmat nizomi qo'shinlarning barcha kundalik hayoti va faoliyatini belgilaydi, harbiy xizmatchilarning majburiyatla-rini aniq ifodalaydi. Oddiy askardan tortib, barcha harbiy xizmatchilar lavozim majburiyatlari darajasini, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi munosabatlarni, buyruq berish va uni bajarish tartibi, har-biy axloqiy qoidalar hamda harbiy xizmatchilarning jamoat joylarida va harbiy jamoada o'zlarini qanday tutishlari lozimligini belgilab bera-di.

Harbiy xizmatchi majburiyatlarida harbiy xizmatchini o'z davlati Konstitustiyasiga va qonunlariga qat'iy rioya qilishga, harbiy nizomlarning talablarini so'zsiz bajarishga majburligi belgilab berilgan.

Ichki xizmat nizomining 14-moddasida shunday deyilgan: «Harbiy xizmatchi O'zbekiston Respubli-kasi himoyachisi oliy unvonini sharaf bilan oqlashga, Qurolli Kuchlarning, o'z harbiy qismining or-nomusi va jangovar shon-shuhratini va o'z harbiy unvoni obro'sini e'zozlashga majburdir».

Intizom nizomi Qurolli Kuchlarda yakkaboshchilik tamoyilini belgilaydi. Intizom nizomining 9-moddasida «Yakkaboshchilikning asosiy printipi komandir (boshliq)ning buyruq berish huquqi va uning qo'l ostidagilarning so'zsiz bajarishiga asoslanadi», deb ta'kidlangan.

Harbiy xizmatchilar axloqi — vatanparvarlik, mardlik, eng zamonaviy jang qurollari va vositalarini bilish, har qanday sharoitda qo'llay olish, jangovar o'rtoqlik qoidalariga sodiq bo'lib, jang maydonlarini tashlab ketmaslik, Harbiy qasamyodga sodiq qolib, harbiy burchni xayotining so'nggi daqi-qalariga qadar bajarish kabi xususiyati bilan ajralib turadi. Harbiy xizmatchilarning axloqiy qoidalari Harbiy qasamyod va Umumharbiy nizomlarda o'z ifodasi-ni topgan. Harbiy xizmatchilar axloqining jamiyat rivojida tutgan o'rni mazkur mamlakat axolisining tinch-totuv yashashlari uchun har tomonlama sharoit yaratib berish, ya'ni ularni tashqi xavf-xatar — dushman tajovo'zidan ximoya qilish bilan belgilanadi. Harbiy xizmatchilar axloqi murakkab tuzilishga ega bo'lib, axloqiy ong, axloqiy amaliyot va axloqiy munosabatlardan tashkil topgan uch qismdan iborat.

Xarbiy xizmatchilarning axloqiy ongi — xizmat jamoalarining manfaatlariga mos keluvchi axloqiy tushuncha, qarash, ishonch, tuyg'u kabi xissiyotlar tizimidan iborat bo'lib, bu ularning jamiyatdagi, kundalik turmushdagi, xizmat faoliyatidagi xatti-harakatlari, xis-tuyg'ulari va odatlarida, siyosiy, xuquqiy, axloqiy, estetik qarashlari, kechinmalari shaklida namoyon bo'ladi. Ya'ni, ular Vatanga bo'lgan muxabbat, vatanparvarlik, burchga sadoqat, jamiyat oldida mas'ullik, milliy iftixor, vijdon, or-nomus, qadr-qimmat, g'urur, ezgulikka intilish, g'amxo'rlik, samimiyat xissiyotlaridir.

Axloqiy amaliyot — kundalik faoliyatda aniq bir maqsaddan ko'zlangan tegishli vositalar, insoniylikka mos keluvchi ishonch, o'zaro xurmat, xushmuomalalik, samimiyat, kun tartibiga qat'iy rioya qilish, komandir va boshliqlar buyruqlarini o'z vaqtida bajarish va boshqalarni o'z ichiga qamrab oladi. Axloqiy munosabatlar — harbiy jamoalar va harbiy xizmatchilar o'rtasida amal qilinadigan qonunlar, nizomlar va buyruqlarda o'z ifodasini topgan axloqiy me'yorlar bilan chegaralangan aloqalar va ta'sirlarda namoyon bo'ladi. Axloqiy munosabatlar boshliqlar va bo'ysunuvchilar, kattalar va kichiklar, xizmat lavozimlari va unvonlari teng bo'lgan xarbiy xizmatchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va muloqotlardan tashkil topadi. Axloqiy kodekslar, qoidalar va me'yorlarning kelib chiqish tarixiga nazar tashlasak, kasbiy axloqlar tizimi borligining guvoxi bo'lamiz. Kasbiy axloqiy me'yorlar zaminida kasbning ijtimoiy-iqtisodiy kelib chiqishiga qarab, uning sharoitlari, nizom va qoidalari xamda

jamiyatning moddiy va ma'naviy xayoti mujassamlangan. Kasbiy axloq umuminsoniy me'yorlar bilan chambarchas bog'liqdir. Unda umuminsoniy axloq me'yorlari va qoidalariga tayangan xolda insonlarning turli ijtimoiy soxalardagi faoliyati namoyon bo'ladi.

Shuning uchun ham kasbiy axloq umuminsoniy me'yorlarga qo'shimcha talablar qo'yadi. O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida Harbiy xizmat axloqi xalqimizning o'n ming yilliklar davomida to'plagan urf-odatlarini, an'analari, axloqiy me'yorlariga tayangan xolda harbiy xizmatni tashkil qilish va o'tash jarayonlarida harbiy xizmatchilarning axloqiy tarbiyasi shakllanadi. Harbiy xizmatchining Vatanga muxabbati, ma'naviy mas'uliyati, or-nomusi, g'ururi va boshqa jixatlari kasbiy faoliyatning shart-sharoitlari, tashkil qilinishi, xuquqiy asoslari va yo'l-yo'rig'ini belgilab beradi hamda kundalik faoliyati jarayonida aniq va yaqqol ko'zga tashlanadi. Kasbiy axloqning ijtimoiy vazifasi — harbiy burch va majburiyatlarni bajarishning ma'naviy-axloqiy sharoitini yaratishdir. Harbiy xizmatni tashkil qilishning xuquqiy-me'yoriy xujjatlari va yo'riqnomalarida boshqa umuminsoniy axloqiy talablardan farqli o'laroq mutaxassis uchun maxsus aniq talablar qo'yiladi. Shu bilan birga, axloqiy me'yorlar bir tizimga keltirilib, qonun, nizom, buyruq va ko'rsatmalarda qat'iy belgilab qo'yiladi. Harbiy xizmatning vazifalari, umuminsoniy axloqiy me'yorlarning talablari harbiy xizmatchilar faoliyatining o'ziga xos ko'rinishi bo'lib, kasbiy ehtiyojlarni to'ldiradi hamda an'ana, marosim va ko'nikmalar, harbiy xizmatga bog'lik ichki va tashqi fazilatlar, kishining o'ziga xos xususiyatlarida namoyon bo'ladi.

Vatanparvarlik, mardlik, jasurlik, botirlik, qat'iyatlilik, insonparvarlik harbiylarga xos xususiyatlardir. Undan tashqari, qonunlar, buyruqlar, Harbiy qasamyod va Umumharbiy nizomlar talablari harbiy xizmatchilar axloqiy tarbiyasi shakllanishida katta ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, kundalik xizmat faoliyatini tashkil etish, xizmatni o'tash, jangovar va dala mashg'ulotlari, jangovar navbatchilik kabi harbiy xizmatga xos bo'lgan jarayonlar ham asosiy o'rin egallaydi.

Shaxsning odob-axloqi, tarbiyasi va fazilatlarini uning axloqiy madaniyatini ko'rsatadi. Harbiy axloq harbiy jamoalardagi ma'naviy-ruxiy o'zgarishlarda, ijtimoiy munosabatlar jarayonida, o'zaro nizomiy munosabatlarda shakllanib boradi. Qurolli Kuchlarimiz harbiy xizmatchilari o'z axloqini o'zbek xalqining ma'naviy merosi va qadriyatlarini, do'stlik, o'rtoqlik, insonparvarlik, axloqiy teranlik, mardlik, samimiylik, insoflilik, diyonatlilik, rostgo'ylik, xalollik, or-nomus, poklik, vazminlik, ota-ona va kattalarni xurmat qilish, mexnatsevarlik, o'tmishga xurmat, iymonlilik va boshqa axloqiy fazilatlarini bilan boyitib borishadi. Shuni xulosa qilib aytish joizki Harbiy xizmat boshqa kasblardan o'zining vazifalaridan kelib chiqqan jixatlari bilan ajralib turadi. Ya'ni, qonun-qoidalar, qat'iy xizmat tartibi, buyruq berish va bajarish, vatanparvar bo'lish kabi omillarga tayanadi. Shunday ekan, ularning sharafli va muqaddas burchlari harbiy xizmatchilar oldiga aloxida axloqiy talablar qo'yadi. Vatanparvarlik, insonparvarlik, xalqparvarlik, millatparvarlik kabi Vatan Ximoyachisiga xos bo'lgan axloqiy me'yorlarni shakllantirishni taqozo etadi va harbiy xizmatchilarning xizmati

jarayonida takomillashib boradi. SHu bilan birga, qaxramonlik, mardlik, jasurlik, botirlik, o'zaro ko'maqloshlik kabi xususiyatlar ham Harbiy xizmatchilarga xosdir.

XULOSA

Qurolli Kuchlar Garnizon va qorovul xizmati nizomida harbiy xizmatchilarning garnizon va qorovul xizmatini o'tashlarini tashkil etish masalalari bayon etilgan. Ta'kidlash joizki, qorovullik xizmatini o'tash - jangovar vazifani bajarish hisoblanishi nizomda aniq belgilab berilgan.

Qurolli Kuchlar Saf nizomi harbiy xizmatchilarning saf tortish oldidan va safdagi majburiyatlari, saf tortish usullarini bajarish qoidalari, harbiy xizmatchilar, bo'linma va qism saf tortishi, saf ko'riklarini o'tkazish qoidalarini o'rgatadi.

Barcha harbiy xizmatchilarning qonuniylikka, huquqiy tartibga so'zsiz bo'ysinishi mamlakatimiz qonunlari, Umumharbiy nizomlarga qat'iy bo'ysinishiga bevosita bog'liq.

Umumharbiy nizomlar talablarini bilish, uning zaruratini anglab etish va qat'iy ijro etish, bu - mustahkam harbiy intizomga poydevor hisoblanmish uch muhim omillardir.

Qurolli Kuchlarning darajasi va taraqqiyoti, za'monaviy jang harakatlari xarakteriga mos bir qancha muhim shartlarning naqadar muvaffaqiyat, faollik va davomiylik bilan hayotga tatbiq etilishiga ham bog'liqdir.

Ushbu shartlar quyidagilardan iborat:

Birinchidan qattiq talabchanlik, ijrochilik va ijro ustidan nazorat harbiy xizmatning tashkiliy tuzilishini paydo qiladi.

Ikkinchidan, xizmatni aniq tashkillashtirish va qat'iy nizomiy tartib. Bular harbiy intizom mustahkamligi, barqarorligining eng muhim shartlaridir. Askarlarga nizomiy hayot va harbiy xizmat shart-sharoitlari yaratib bermasdan, undan nizom qoidalarini bajarishni talab qilib bo'lmaydi.

Uchinchidan, askarlarning xatti-harakatlariga harbiy jamoaning e'tiborli va talabchan munosabati. Qaerdaki harbiy xizmatchilar yig'ini haqiqatan ham demokratik shaklda bo'lib, unda harbiy xizmatning eng muhim, eng dolzarb masalalari muhokama etilsa, o'sha erda nizom qoidalarini buzishga intiladiganlarga, nizomga zid o'zaro munosabatlarga aslo o'rin bo'lmaydi.

To'rtinchidan, komandirlar ishida ishontirish va majburlash usullarini mohirlik bilan uyg'unlashtirib olib borish.

Tarbiyaning asosi - ishontirish usulidir. Komandirning ochiq-oydin, samimiy so'zi, o'z qo'l ostidagilarni anglay olish mahorati, ular bilan samimiy munosabat o'rnatishi - tarbiyaning asosi hisoblanadi. So'z bilan, yanada samarasi ko'proq ish bilan ishontirish mumkin. So'z va ish birligida katta qudrat mavjud. Komandirning shaxsiy namuna ko'rsatishining ham ahamiyati katta.

Bizning asosiy burchimiz - kundan-kunga o'zimizning jangovar mahoratimizni, kasbiy malakamizni oshirish, harbiy intizom, uyushqoqlik va nizomiy tartibni

mustahkamlash, o'zimizning, bo'linma va qismimizning jangovar shayligini muntazam yuksaltirib borish, doimiy xushyorlikdan iborat.

Milliy armiyamiz yoshlarning irodasini toblaydigan, ularga oila va maktabda olib ulgurmagan bi-lim va tarbiyani o'rgatadigan, o'z Vatani, xalqi va Prezidentiga sadoqat, jasorat va matonat maktabi vazifasini o'taydi.

ADABIYOTLAR QO'LLANMALAR:

1. Xarbiy xizmat axloqi.
2. O'zbekiston Respublikasining «Mudofaa to'g'risidagi qonuni» 2001 yil
3. Komandirlar va shaxsiy tarkib bilan ishlash bo'yicha o'rinbosarlariga metodik tavsiyalar. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa Vazirligi tarbiyaviy ishlar boshqarmasi.
4. «O'zbekiston Respublikasining Mudofaa Vazirligining infarmatsion blyutenlari.
5. Vatanparvar gazetasi maqolalari.
6. O'zbekiston Respublikasining "Umumxarbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi qonuni. Toshkent 2003 y
7. I.Karimov «Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir». 1996 yil.
8. O'zbekiston Respublikasi QK «Umumharbiy nizomlari» Toshkent 1996 yil.
9. "Axloqshunoslik" fanidan mustaqil ta'lim uchun uslubiy qullanma, 1995 yil, Pulatova D.A.
10. Estetika "Nafosatshunoslik" Toshkent 1995 yil, E.Umarov.